

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

36. årgang

Nr. 3 - August 2003

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET

Overgaden oven Vandt 58
1415 København K.

Tlf. 32 54 63 63

Fax. 32 54 29 80

e-mail. info@orlogsmuseet.dk

http://www.orlogsmuseet.dk

Giro nr. 5 18 76 13

Udgives af:

Selskabet

ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB

Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS

MODELBYGGERLAUG

Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:

Niels M. Probst (ansv.h.)

Lay-out:

Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK
TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.

Årsabonnement kr. 150.-

Enkelte numre kr. 25.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes op-
taget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte
adresse. Sidste frist for indlevering af
stof er den 10. i månederne januar, april,
juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kil-
deangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforan-
dringer, fejl ved bladets levering o.lg.
bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk:

Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skjern

ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

Admiral Hans Birch Dahlerup,
mellem enevælde og demokrati
i Danmark og Østrig.

Allan Jørgensen 63

Andet:

Boganmeldelse.

Niels Probst 88

Meddelelser fra Orlogsmuseets
Modelbyggerlaug.

90

På grund af pladmangel må opgave-
billedet desværre udgå.

Løsning på opgaven i sidste nummer:
Opmålingsskibet Marstrand.

Vinder blev H.H. Bjørnsen, som har
fået sin præmie tilsendt.

Rettelse.

Hovedartiklen i forrige nummer var
anført som forfattet af "Per & Ebba Ja-
cobsen". Fru Jacobsen har frabedt sig
medforfatter titlen. Artiklen skyldes så-
ledes alene Per Jacobsen. Redaktøren
beklager.

Forside:

Præsentationsmodel af agterskibet på
Hohlenbergs 80-kanonskib CHRISTIAN
VII. Orlogsmuseet.

Admiral Hans Birch Dahlerup, mellem enevælde og demokrati i Danmark og Østrig.

Allan Jørgensen

Den 25. september 1872 kørte admiral
Hans Dahlerup til Toldboden for, selv-
om hans syn var meget svækket, sam-
men med sin tjener at se, om der var
nye skibe eller orlogsmænd i havnen.
Han rejste sig og blottede hovedet, da
der blev afgivet salut fra Holmen for et
fremmed orlogsskib. Den gamle admi-
ral blev forkølet, tog hjem, gik direkte
i seng, og døde dagen efter.¹ Hvordan
kunne han, som blev kaldt "den fuld-
endte adelsmand og hofmand"² optræ-
de som søofficer både i Danmark og
Østrig?

Viceadmiral Hans Birch Dahlerup (1770-
1872). Det Kgl. Biblioteks billedsamling.

Ungdom og deltagelse i krigen 1807-1814.

Hans Birch Dahlerup blev født d. 25/8
1790 i Hillerød som søn af en tjene-
stemand, der havde adskillige embe-
der, bl.a. som postmester og hospitals-
forstander.

Hans Dahlerup gik i skole i Hillerød, -
han fik den på stedet bedste undervis-
ning i Latinskolen³ og egentlig skulle
han have studeret humaniora i Køben-
havn. Men takket være sin broders for-

tællinger om livet som søkadet,⁴ og
som følge af begejstringen for flåden
efter slaget på Rheden den 2. april
1801 besluttede Hans Dahlerup at bli-
ve søofficer. Han begyndte ved søka-
detakademiet i efteråret 1801 og fik i
1805 "næstofficiersattest", dvs. han var
i en alder af 15 år i klassen under søof-
ficersklassen.⁵ Takket være hjælp fra
en ældre officer lykkedes det ham at
bestå den endelige eksamen som sø-

officer i juli 1806 tre måneder efter "attesten" og samtidig med sin broder, der var fire år ældre end ham.⁶

Hans Dahlerup blev straks udkommanderet til et helt nyt skib, briggen LOUGEN, som i 1807 afsendtes til Norge sammen med linieskibet PRINS CHRISTIAN FREDERIK. Således undgik skibet og besætning Københavns bombardement og udleveringen af den øvrige flåde til englænderne.

I Norge blev Hans Dahlerup overført til linieskibet, hvor hans broder senere kom til at tjenestegøre sammen med ham. PRINS CHRISTIAN FREDERIK blev kaldt hjem til København og i marts 1808 beordret til Helsingør. Her blev Hans Dahlerup så alvorligt syg, at han ikke kunne bevæge sig, og sengeliggende på underste dæk deltog han i PRINS CHRISTIAN FREDERIKS togt mod Store Bælt for at rense det for fjender, så de spanske og franske hjælpetropper kunne overføres til Sjælland og derfra angribe Sverige.

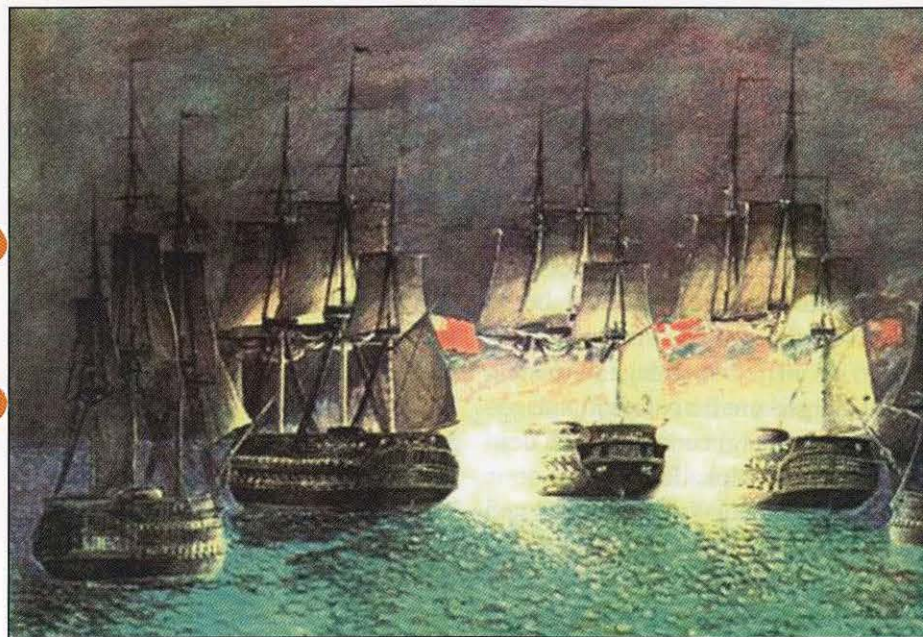
Desværre stødte PRINS CHRISTIAN FREDERIK ved Odden på to engelske linieskibe og nogle fregatter. Dahlerup skildrer fra sin sygeseng slaget således:

"Henimod Aftenen, da der blev slaaget Allarm til klart Skib, kom min Opspasser, en overmaade skikkelig og sindig Knøs på en femten sexten Aar, ned

til mig for at hjælpe mig i Klæderne, men da jeg havde faaet Strømper og Buxer på, magtede jeg ikke at stå på Benene og maatte blive liggende.

Efter at Klartskibstummelen var forbi, indtraadte der en Stilhed i Skibet, der efter nogen Tids Forløb blev afbrudt af et enkelt Skud nu og da fra os. Endelig brød Kanonaden for Alvor løs, og det første Lag, vi mødte fra Fjenden, kiendte jeg paa Lyden af træffende Kugler; det var, som når man kaster en Haandfuld Ærter mod en Rude, og i samme Nu udbrød der et Jammerskrig over selve Skibet; det maa være kommet langskibs ind og havde givet en Mængde Saarede.....

Længere hen bragte man en deel Saarede ned i Gangen; de jamrede sig ganske forfærdeligt. Bataillen vedblev. Enkelte Gange hørte jeg Kugler bryde igennem Tømmeret i Nærheden af mig. Af og til lød et almindeligt Hurraråb ombord hos os, og jeg troede, Alt gik godt endnu. Jeg vidste ikke, med hvilket eller hvor mange fiendtlige Skibe vi sloges. Omsider ophørte Skydningen, og Folkene begyndte at komme ned. Begge Bådsmændene, der havde deres Kammer i samme Gang foran vort Lukaf, kom forbi min Dør og talte med mig. De fortalte, at Alt var forbi; vi havde strøget, og Skibet stod på Grund; to Linieskibe og en Fregat lå nær ved os; *Willemoes* var falden, Top og Rote begge blesseede; vi havde mistet mange Folk."⁷

A.G. Gross: Kampen ved Sjællands Odde 22. marts 1808.

Dahlerups broder var også mellem de faldne; Dahlerup blev i sidste øjeblik før skibet sank overført til et engelsk linieskib og kom i krigsfangenskab, som for officerer var temmelig frit. De tilfangetagne officerer blev "på æresord" indlogeret i provinsbyen Reading, hvor de frit kunne bestemme, hvad de ville gøre. Officererne fik tildelt et ringe underhold af englænderne, og det kunne suppleres med private midler og ved at arbejde hos befolkningen. Den eneste begrænsning var, at man

skulle opholde sig i byen og måtte ansøge om rejsepas, hvis man ville besøge andre byer eller London. Dahlerup, der kunne tysk og fransk, lærte nu også engelsk. Alt i alt kan fangenskab ikke kaldes belastende. Han blev sammen med en række andre officerer udvekslet i 1809.

For Dahlerup gik herefter færdens til Norge, hvor han som søofficer blev kommandant for en kanonbådseskadre, 2 kanonskonnerter og en kanonjolle.⁸

der skulle sikre søvejene omkring Stadt ved Bergen.

Vinteren 1809-10 tilbragte han i Bergen, som var afskåret fra tilførsler af levnedsmidler fra Danmark ved den engelske blokade. Der synes dog ifølge dagbogen ikke at være mangel på hverken mad eller spiritus til det sociale liv, der udspandt sig i det bedre borgerskab med baller, teaterforestillinger og officersmiddage. Årsagen var, at skibsførere fra Norge kunne opnå licens med englænderne, og på denne måde omgå blokaden!

Om sommeren lå eskadren ude ved krigsstationen og d.22/7 1810 fik Dahlerups eskadre meddelelse om, at to engelske fregatter var i farvandet. Han observerede, at en af fregatterne satte en båd i vandet, som åbenbart var stedkendt, og som styrede mod havnen i Silden. Et forsøg på at fange denne båd mislykkedes, og uheldigt for Dahlerup satte de engelske fregatter syv både i vandet og roede frisk til mod Dahlerups eskadre. På grund af kommunikationssvigt fik Dahlerup ikke de to andre fartøjer i flotillen til at samarbejde med sig, og englænderne begyndte at skyde med fire karronader,⁹ der på grund af bedre krudt havde samme rækkevidde som Dahlerups 24 punds kanoner. Dahlerup besvarede ilden, men kanonen blev ubrugelig, da viskeren knækkede og blev siddende i røret. Dahlerup vendte båden, så den anden kanon kunne bære mod fjenden.

Men det hjalp meget lidt idet denne kanon også blev ubrugelig efter et skud. Derefter måtte han igen vende, idet den anden kanon i mellemtiden var blevet gjort klar til at kunne bruges. Men de engelske både var kommet meget tæt på under denne megen manøvrering. Yderligere kom den anden kanonbåd drivende ind i Dahlerups skudvinkel med strøget flag! Dahlerup kommanderede den til at begynde kampen igen, hvilket den gjorde, selv om den havde haft tab blandt mandskabet. Dahlerups båd havde endnu ikke haft tab. Men ilden fra karronaderne og fra de tre andre fartøjer havde efterhånden gjort deres virkning, idet årer og dele af rælingen var bortskudte. Dahlerups besætning havde hverken uddannelse eller håndvåben nok til at udkæmpe den næste fase: afvisning af entring fra de tre både, der i ly af ilden fra de fire både med skyts var kommet helt tæt ind på kanonskonnerterne.

Dahlerup ville ikke udsætte sin besætning for store tab i den ulige kamp, så han overgav skonnerten uden tab af menneskeliv.¹⁰

Senere blev han stillet for en krigsret anklaget for tabet af kanonbådsflotillen, men han blev frifundet uden kritiske bemærkninger.

Han kom igen i fangenskab på de samme betingelser i Reading og han blev igen udvekslet i juli 1811, kom tilbage

til Norge, men måtte i 1812 rejse til København på grund af dårligt helbred.

Her indledte han sin karriere som pædagog og administrator, idet han blev lærer ved Søkadetakademiet og fik privatelever.¹¹

I sommeren 1813 blev han imidlertid udkommanderet som chef for en kanonchalup i Sundet, hvor han dels sikrede egen skibsfart og dels generede de svenske og engelske konvojer ved at gøre udfald mod dem og forsøge at lokke de fjendtlige skibe ind på lavt vand.

I oktober blev han udkommanderet til at rekonoscere i Store Bælt. Formålet med dette var egentlig at "kapre"¹² priser. Han forsøgte at angribe en engelsk konvoj. Men på grund af uheld, idet hans lille båd blev fanget af en engelsk brig, der pludselig fik vind i sejlene, endte han og hans besætning igen i engelsk fangenskab, igen uden at hans besætning led tab. Dahlerup blev i London fængslet i ca. fjorten dage på prisonskibet BAHAMA. Her mødte han nogle af de menige besætningsmedlemmer, der var blevet taget til fange sammen med ham i 1810. Han fik igen "pas til Reading," og her levede han som krigsfange indtil krigen ophørte i 1814.

Fra lærer til kaptajn 1814-1849.

Efter hjemkomsten fra England til Danmark blev Dahlerup ansat som lærer i navigation og matematik ved Søkadetakademiet i København.¹³ Lærergerningen interesserede ham meget, og ved siden af denne beskæftigelse studerede han italiensk hos en emigreret italiensk greve. Således var Dahlerup efterhånden i stand til at skrive og tale engelsk, fransk, italiensk og tysk. Han blev ikke længe som lærer og fastboende, men udtrådte med orlov fra flåden for at føre skibe på adskillige handelsrejser til England, i Middelhavet og til USA og Dansk Vestindien.

I 1819 meldte han sig tilbage til flåden som næstkommanderende på vagtskibet i Helsingør.

Han blev forfremmet til kaptajnløjtnant. I 1820 fik han fra den preussiske regering tilbud om at blive direktør for den nyoprettede navigationsskole, et tilbud som han dog afslog.¹⁴ I stedet genoptog han lærergerningen, denne gang som lærer i engelsk og søartilleri. Han indgik i flådens faste officerskorps, og fik tildelt aktive kommandoer, som der på det tidspunkt ikke var mange af i den danske flåde, efter den anciennitet, som han havde. Således var han chef for togter til USA og Vestindien med briggen ST. CROIX, og chef for vagtskibet i Sundet 1829.

Netop i 1829 udnævntes han til kaptajn, -og i en alder af 38 år begyndte

han at se sig om efter en hustru. I erindringerne fortæller han således om sin søgen:

"...mit Huus var veludstyret i Alt, hvad der hørte til at føre en anstændig Huusholdning, og jeg ejede endnu en lille Sum til at bestride Indskuddet i Enkekassen med. Jeg kunne saaledes begynde mit Ægteskab uden at gjøre Gæld eller behøve at ængstes for den nærmeste Fremtid. Jeg fattede altså den Beslutning, at se mig om efter en Kone.....

Tilfældet bragte mig et Par gange i Selskab med Louise van Dockum, en Datter af Admiralen, en af Etatens meest agtede Officerer. Jeg havde i yngre Aar enkelte Gange set hende i Selskaber og lagt Mærke til hende som en smuk og beskeden Pige. Nu var hun henved tredive år, stærkt afblomstret, men Mildheden og Ynden i hendes Væsen var uforandret. Hende fæstede jeg mine Tanker på, gjorde et Par Gange besøg i Huset, friede i April 1829 og erholdt hendes og Forældrenes Samtykke. Det var ikke Kjærlighed, der styrede mit Valg; jeg var ude over den Alder, da man i Almindelighed kan føle den fulde Styrke og hengive sig til dens Sværmerie, men jeg fortrød aldrig mit Valg, og mit Ægteskab var lykkeligt."¹⁵

Han fik kun lov til at beholde Louise til 1840, hvor hun døde af en hjertesygdom.

Han deltog ivrigt i selskabslivet i København, var formand for Søløjtantselskabet og i 1835 blev han redaktør af "Archiv for Søværnen", et tidsskrift, der under hans ledelse blev talerør ikke alene for søværnen, men også for aktuelle politiske spørgsmål. Således var det i "arkivet" at diskussionen om von Scholten¹⁶ og slavespørgsmålet i Vestindien fandt sted. Et område han kendte fra adskillige rejser til Vestindien sidste gang i 1841, som udsending for den danske regering.¹⁷

Han var medlem af adskillige kommissioner, der skulle forbedre flåden, således 1833-39 af Navigationskommissionen, i 1840-41 af karantænekommissionen for hertugdømmerne og 1846-49 af konstruktions- og regeringskommissionen og kommissionen til udarbejdelse af instruktioner og reglementer for flåden.

Han var velkendt ved hoffet, og var vagt ved kisten ved Frederik VI's noget tumultagtige ligtog og begravelse i Roskilde.¹⁸ Han deltog i Christian VIII's sølvbryllup på Sorgenfri, og han boede en tid i et hus som var nabo til slottet.¹⁹

Kronprins Frederik, den senere Frederik VII, fik Dahlerup med som passager på togtet med fregatten GEFION i 1846. Fregatten skulle på træningstogt til Madeira og Cadix, og Frederik blev sendt med, da man ikke ønskede hans

Dahlerup og Thorvaldsen. Efter Sonnes Frise på Thorvaldsens Museum.

tilstedeværelse i København på grund af skilsmisseforhandlingerne med Mariane af Mecklenburg-Strelitz. Den senere konge og Dahlerup kom ikke godt ud af det med hinanden. Dahlerup opfattede kronprinsen som veg og drikfældig og uden selvdisciplin. Af de tre konger, som Dahlerup tjente under, var det kun Frederik VI han havde respekt for, de to andre, Christian VIII og Frederik VII, var alt for vege efter hans mening.

Det nok mest berømte danske togt, som Dahlerup kommanderede, var med fregatten ROTA, som i 1838 blev sendt til Middelhavet, dels for at træne besætningen, men også for at hente

den forgudede billedhugger Bertel Thorvaldsen²⁰ og alle hans skulpturer og relieffer hjem fra Rom.²¹ Thorvaldsen gjorde et meget simpelt indtryk på Dahlerup. Han gik meget uformelt klædt og spillede billedlotteri med Dahlerups tiårige søn, der deltog i togtet. Hjemkomsten er mindet ved Eckersbergs²² billede, og Sonnes²³ frise på Thorvaldsens museum. Men noget nært venskab mellem officeren og billedhuggeren var der ikke tale om.

Dahlerups virke for flåden viser ham som en kompetent og meget kvalificeret officer, og både hans erindringer og bedømmelsen af ham hos andre viser, at han var klar over dette, men også at

han behandlede sine medofficerer unødigt hårdt. Hans umiddelbart ligestillede officerskolleger Zahrtmann²⁴ og van Dockum²⁵ var ikke helt begejstrede for ham.

Således havde Dahlerup og Zahrtmann allerede i 1843 en strid om den gamle admiral Billes forslag om en navigationshal i Helsingør.²⁶ Forslaget blev diskuteret meget i søofficerskredse, - Dahlerup var for oprettelsen, Zahrtmann imod. Det var endnu i enevældens dage. Zahrtmann fik kongens medhold, og navigationshallen (et udsalgssted for kort og nautiske instrumenter, samt et observatorium for nøjagtig tidsangivelse) blev aldrig til noget.

Følgerne af revolutionerne 1848.

I 1848 begyndte "martsrevolutionerne" i Europa. Fra februar i Paris og det næste år blev Europa kastet ud i borgerkrige og nationale krige. I Danmark førte det til indførelsen af demokratiet, og treårskrigen med Hertugdømmerne. I de fleste lande førte uroen til omfattende borgerkrige. I Frankrig blev kongedømmet omdannet til republik, og i Østrig-Ungarn var der opstande og krige mellem de forskellige nationale bestanddele. I Ungarn, Böhmen-Mähren og i Wien blev opstandene efterhånden slået brutalt ned, men i Italien støttede kongeriget

Sardinien oprørerne i det østrigske Norditalien.

I Danmark betød omvæltningerne, at admiralitetet den 29.marts 1848 blev afløst af marineministeriet.²⁷ Marineminister blev C.C. Zahrtmann, som henvendte sig til Dahlerup, for at give ham opgaven med at bringe den danske flåde i operationel stand efter Slesvig-Holstenernes oprør. Dahlerup afslø, han var allerede optaget af det administrative arbejde med at forvandle det kongelige admiralitet til et demokratisk marineministerium, og han fremførte endvidere, at hans legeomstændlige tilstand, han var 58 år, ikke tillod ham de store anstrengelser. Hvervet gik derefter til van Dockum.

Året 1848 sluttede i misstemning, idet de danske styrker var stærkt pressede. Samtidig med afslutningen på fjendtlighederne ved våbenhvilen i august udkom en lille pjece "Hvorledes er krigen ført, og hvorledes kunne den være ført", forfattet af Hans Dahlerup, hvor han kritiserede marineministerens brug af flåden under det første års krig. Han fordrede en mere aktiv indsats, hvor man skulle blokere hele det tyske rige og afsende kaperskibe til fjerntliggende farvande, for at opbringe tyske handelsskibe.²⁸ Ligeledes krævede han, at fjenden, som havde besat dele af Jylland, skulle angribes bag linierne fra havet af krigsskibe og landgangstropper.

Denne indgriben i krigsførelsen behagede ikke regeringen. I Zahrtmann's biografi hånes Dahlerup for sine standpunkter, men pressen var om vinteren hele tiden meget kritisk over for regeringen og dens behandling af krigen.

Om vinteren kom en østrigsk søofficer, grev Karolyi²⁹, til København. Han havde været i Holland og England med pålæg om, at søge en erfaren søofficer, som kunne overtage kommandoen over den østrigske flåde, da man ikke i Østrig havde den fornødne ekspertise. Efter nogen overvejelse på grund af alder og helbred lod Dahlerup efter aftale med marineministeren sig overtale til at tage af sted. Han blev afskediget med kontreadmirals rang og et ridderkors. Betingelserne for hans afsked stod i det brev, som Frederik VII forsynede ham med:

"Vi tilsige herved allernaadigst Commandeur Hans Birch Dahlerup, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, at hans hidtil havde Nummer i Vor Søetat skal forblive ham reserveret indtil Videre, og at han skal kunne indtræde deri uden hensyn til den under Dags Dato allernaadigst bevilgede Afsked. Endvidere tillade vi ham af særdeles Naade at maatte, saalænge han ei staaer i nummer i Vor søetat, i Udlandet antage Charakter og bære Uniform som Contre-admiral. Christiansborg Slot d. 26. februar 1849 Frederik/Zahrtmann."³⁰

Dahlerup fik penge til rejsen, og efter en lang og anstrengende rejse kom han til Wien.

Vice-admiral i Østrig.

Den flåde, som Dahlerup skulle overtage, var ikke en indarbejdet, traditionel del af den østrigske krigsmaskine. Flåden var ved fredsslutningen i Paris 1814 og 1815 blevet overdraget fra kongeriget Italien og havde hovedstation i Venedig. Kommandosproget og alle reglementer var på italiensk, således at det østrigske kejserrige overtog en fuldt funktionsdygtig flåde. Flåden var dog underordnet hæren (!) og officererne kunne anmode om at blive overført mellem hær og flåde. Da fremmelsen i flåden var hurtigere end i hæren, var det en yndet genvej til avancement at flytte mellem de to værn - men særlig gunstig for flådens effektivitet var denne ordning ikke.³¹ Dahlerups direkte forgænger v. Martini³² var således feltmarskal-løjtnant i infanteriet før han blev viceadmiral og øverstkommanderende for flåden.

Den østrigske flåde havde normalt hovedkvarter og arsenal i Venedig, men 22.-23. marts 1848³³ gjorde Venedigs borgere opstand mod Østrig, og tog viceadmiralen og hele den østrigske administration til fange.

Det nordlige Adriaterhav og Italien i 1800-tallet visende Dahlerups operationsområde og Pavestatens udstrækning. Efter Grosser Historischer Weltatlas, Munchen 1957.

Flåden, som for størstedelen var stationeret i Triest og Pola, var bemanded med mandskab af blandet herkomst, men flest menige fra de østrigske besiddelser i Italien. Mandskabet fik lov til at vælge side, dvs. hvis italienerne valgte at slutte sig til oprørerne, blev de udskibede til Venedig - på den måde mistede skibene, hvoraf de største var forblevet østrigske, det meste af

det uddannede mandskab, der skulle til for at betjene dem. På grund af fjendtlig optræden fra sardinske og neapolitanske skibe forblev flåden liggende i Triest, for med støtte af landbatterier at afslå angreb fra de langt overlegne "italienske" styrker. Efter en del diplomatiske forhandlinger lykkedes det for østrigerne at få fjernet truslen fra de fremmede flådestyrker, men forsøg på

at blokere Venedig, så levnedsmidler ikke kunne komme ind til byen mislykkedes fuldstændigt. Matroserne var fåtallige, og mandskabet utilstrækkeligt til at foretage manøvrer med skibene. Martini blev afskediget og erstattet af en fransk søofficer, Sourdeau³⁴, men ingen af officererne viste den fornødne ekspertise til at få flåden til at arbejde. Sproget og reglerne og det nationalt sammensatte mandskab af italienerne, tyskere og slaver gjorde det vanskeligt overhovedet at få skibene til at fungere som enheder, langt mindre som flådeeskadre. Der forestod et stort arbejde for den nyudnævnte viceadmiral med at få flåden, som både led af mandskabsmangel og mangel på skibe, -ikke mindst dampskibe, til at arbejde som en militær enhed.

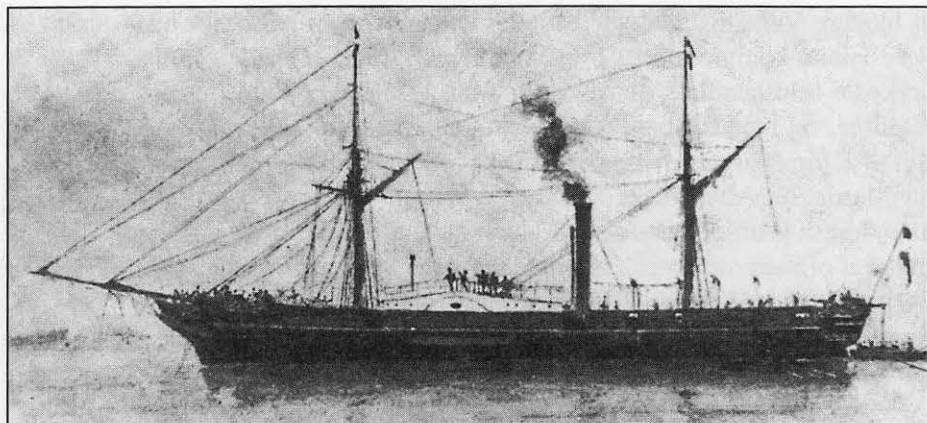
Dahlerups rejse blev afbrudt af en audiens hos den nytiltrådte Franz Joseph (på det tidspunkt 19 år gammel) og hos marineministeren og ministerpræsidenten. Alle steder fik han tilsagn om frie hænder til at genrejse den østrigske flåde, som han overtog d. 6. april og beordrede til søs for at blokere Venedig. Dette skete, fordi Sardinien havde afsluttet fjendtlighederne efter nederlaget ved Novara.³⁵

Det varede dog endnu ca. en måned før Dahlerup havde fået reorganiseret flåden og mandskabet, således at uniformering, bevæbning, vagtplaner og

kost kunne tilfredsstille hans ønsker til en flåde. Han skulle også, som østrigsk flådeofficer, planlægge belejring og blokade med hærens øverstkommanderende for styrkerne foran Venedig, baron Haynau.³⁶

Rejsen til hovedkvarteret i Treviso.

Rejsen blev begyndt på damperen VOLCANO, som på vej mod land stødte på den venetianske damper PIO IX.³⁷ Damperen styrede mod Dahlerups skib, men til trods for PIO IX's hurtigere fart og bedre bevæbning fulgte en forvirret træfning, hvor Dahlerup måtte lære sine kanonerer, hvordan kanonerne skulle betjenes på et skib, og besætningen om taktikken til søs. Mandskabet var for en stor dels vedkommende udskrevet fra infanteridivisioner, og havde ingen erfaring med flådeforhold. Det venetianske skib oprettede dog ikke nogen kraftig modstand og søgte snart mod trygheden i lagunen bag landbatterierne på kysten. Dahlerups rejse fortsatte, og på land viste det sig, at den officer af venetiansk afstamning, som havde sat Dahlerup og hans følge i land fra VOLCANO, havde valgt et særdeles ugunstigt område. Da man, fortæller Dahlerup, ankom til en kro i Cava Zuccharini lød råbet:

Hjulkanonbåden VOLCANO bygget 1843 i Venedig.

"Italiani!-Italiani? Lidt paafaldende var det mig; jeg troede, de antog os for Italianere; men jeg fik ikke Tid til at tænke længe derover, for ligesom jeg var stegen af Vognen, hørte jeg Hadiks hørøstede og vrede Stemme inde i Stuen, og da jeg trådte ind, kom han mig imøde med det Udraab: -Excellence! De fordømte Folk har ført os i Hænderne på Fienden! Og han bandede og rasede på Italiensk med Folke- ne, der vare to i Stuen, to Mandfolk og et Fruentimmer.....Jeg sagde til Nielsen³⁸, at han skulle hente mine pistoler fra Vognen. Imidlertid vendte jeg mig til Konen i Huset og spurgte: - Hvor er de? Hun svarede halvt viskende med en Hovedbevægelse og et Blik igennem den aabne Dør: -Eccogli! Jeg

fulgte hendes Øine og saae nu paa den anden side af den forbiløbne Canal eller smalle Flod, en halv snes mørktklædte Mænd i en slags militairisk Dragt, som med alvorlige og forundrede Miner stak hovederne sammen og syntes at raadslaae med hverandre, halvt skiulte af de langs Bredden voxende Træer og Buske. De vare ikke Hundrede Skridt fra os....."³⁹

Dahlerup og hans følge måtte nu løbe ud ad bagdøren og vade gennem små kanaler og forcere mudrede diger, indtil de mødte de østrigske forposter i Grisoleria. Senere blev officeren, der førte Dahlerup ind på fjendtligt territorium, fanget og sent om aftenen kom Nielsen, som kom bort fra selskabet i

Cava Zuccharini tilstede medbringende krudt og kugler til Dahlerups pistoler. Under hele eventyret havde Dahlerup og hans følge kun haft tomme våben og en kårde at gøre modstand med.

Mødet med den øverstkommanderende forløb i god tone, -og Dahlerup vendte tilbage til blokaden, som lukkede for al indførsel af fødevarer fra søsiden. Venedig var også lukket af fra landsiden, så belejringen blev en lang udsultning. Belejringshæren, som bestod af ca. 62.000 mand, blev på grund af det usunde klima i laguneområdet angrebet af kolera, skørbug og andre smitsomme sygdomme. Tabet for hæren var helt oppe på 7.000 på grund af sygdom, medens flåden, som Dahlerup sørgede for friske forsyninger til, ikke havde nogen dødsfald på grund af sygdom og yderst få på grund af krigshandlingerne.

Imidlertid greb de politiske begivenheder i resten af Italien ind i belejringen af Venedig. Garibaldi⁴⁰, som ledede en italiensk friskare bevægede sig ud af Rom og mod de "befriede områder" i Pavestaten hvor Ancona, som var oprørernes sidste base ved havet uden for Venedig, var specielt interessant for østrigerne. Radetzky⁴¹ og den østrigske overkommando beordrede tropper ind i Pavestaten for at genoprette de lovlige myndigheders autoritet.

Dette satte Dahlerup i lidt af et dilemma. Dels forlangte den øverstkommanderende ved Ancona og i Toscana, general Wimpffen⁴², at Dahlerups flåde skulle bidrage med transport af marineinfanteri og bombardement ved Ancona, dels forlangte overkommandoen, grev Radetzky, at Dahlerup fortsat skulle blokere for tilførsler til Venedig.

Dette satte Dahlerup i en vanskelig situation, da hans styrker i forvejen egentlig var for fåtallige til at opretholde en effektiv blokade af Venedig.

Et mellem spil indtraf i maj-juni, da de østrigske tropper skulle hjælpe til med at erobre Ancona. Dahlerup foreslog i krigsrådet, at man stormede Ancona straks, men de øvrige chefer var ikke helt så dristige over for de stærke befæstninger.

Men Dahlerup rekognoscerede søbatterierne ved byen ved med hjuldamperen CURTATONE at gå meget langsomt forbi hele rækken af befæstninger for at identificere, hvor mange kanoner byen var i stand til at sætte ind mod søfronten.

Dahlerup skød med damperens skytsgranater ind i byen, og erfarede senere, at bombardementet havde haft stor virkning med en del døde til følge⁴³. Hans eget skib blev kun ramt af en kugle i styrbords hjulkasse. Det kunne have gået galt, hvis kuglen var gået

igennem til maskinen, men den blev siddende i en tværbjælke og faldt senere i vandet, da man forsøgte på at fjerne den.

Disse beskydninger fra den østrigske flåde fortsatte dels med fregatterne dels ved natlige togter med dampskibene. Flådens indsats var effektiv, -og uden tab, og indsatsen var medvirkede til, at Ancona overgav sig d. 19. juni 1849.

Dahlerup var dog ikke til stede foran Ancona hele tiden, der var 6 timers sejlads under gunstige forhold mellem Ancona og Venedig, så han vendte selv tilbage hertil efter d. 27. maj. Hans eskadre foran Venedig var således i ca. en uge meget svækket og havde ikke kunnet holde et eventuelt udbrud fra den venetianske flåde tilbage. Venetianerne forsøgte et udbrud for at hente skibe med levnedsmidler, men forsøget blev ikke særligt kraftigt gennemført, og forsyningerne kom ikke til byen.

Efter at Dahlerup kom tilbage, forsøgte flåden og hæren forskellige aktioner mod den nordlige front ved Radetzky's hovedkvarter i Mestre, men de forskellige aktioner blev ikke ført igennem fra hærens side, mandskabet var på grund af sygdomme ikke i stand til at angribe.

Garibaldi, som havde været undervejs mod Ancona, forsøgte omkring 3. au-

gust i stedet at komme ind til Venedig ad søvejen med sine friskarer.

Den østrigske flåde havde imidlertid fået underretning om Garibaldi's forsøg, og efter at hans småbåde blev opdaget af de sydligste skibe i blokadelinien lykkedes det flåden at tage størstedelen af hans mænd til fange. Garibaldi selv, hans kone og ca. 100 mand af hans tropper lykkedes det at undslippe i Podeltaet.

Situationen i Venedig var i mellemtiden blevet meget spændt og befolkningen led af mangel på levnedsmidler. Den eneste mulighed for at afhjælpe situationen, var at bryde blokaden til søs, da man ikke havde tropper nok til at kæmpe sig igennem belejringen til lands. Byen sendte "brandere"⁴⁴ af sted mod Dahlerups skibe, men ingen af dem lykkedes.

Omkring d. 4. august kunne man fra den østrigske flåde se forberedelserne til et udbrud fra lagunen, idet de venetianske skibe samledes ved Malamocco. Dahlerup var nervøs ved denne koncentration af venetianske skibe, og han degraderede faktisk en af sine underordnede, fordi han ikke forhindrede tre skibe i at slutte sig til venetianernes flåde ved Malamocco. Men den fjendtlige flåde var mærkeligt passiv. For bedre at kunne udnytte sejskibene i vindstille benyttede Dahlerup en ny måde at lade dampskibene slæbe sejskibene på. Han lod dampskibene (der

var hjuldampere) fortøje på langs ad sejskibene, således at de lå i læ for den fjendtlige beskydning. Metoden betød, at dampskibets sårbare hjul og maskiner blev beskyttede mod fjendtlig ild, og at sejskibene kunne overraske fjenden ved en større manøvre dygtighed end hvis de var taget på slæb på konventionel vis.

Den venetianske flåde, som jo egentlig skulle angribe, forholdt sig meget passivt, den blev liggende eller sejlede kun meget kort uden for lagunens skærmende tanger. Dahlerup forsøgte gentagne gange at komme i kamp, men hver gang veg fjenden ind i lagunen, uden at det var kommet til skudveksling. Den venetianske flåde trak sig tilbage til inderhavns sikkerhed d. 17. august, og Venedig by overgav sig til de kejserlige tropper d. 24. august. Oprøret i Norditalien (den østrigske provins "Venetien") var slut.

Triumftog i Venedig.

De kejserlige tropper fejrede overgivelsen med en stor troppeparade d. 30. august, hvor Dahlerup, Radetzky og hele deres stab sejlede ned ad Canale Grande i pragtbåde, som havde været brugt til Napoleons indtog, og overalt hvor man kom igennem salutede alle skibe og kanoner i land, medens flag og anden udsmykning vajede fra huse langs kanalen. Radetzky og Dahle-

rup fik overrakt byens nøgler og man gik til Macuskirken, hvor der blev afholdt en messe for de nye magthavere. På et tidspunkt kom Dahlerup væk fra Radetzky, der reagerede på følgende måde:

"Wo ist der Admiral? Wo ist der Admiral? Og Haand i Haand med ham maatte jeg gaae Rækkerne igennem, og da Defileringen eller Forbimarchen havde fundet sted, maatte jeg ligeledes staae ved hans side.

-Wir zwei müssen zusammen halten! vare de Ord, han ofte gjentog."⁴⁵

Festlighederne var ikke forbi, der blev holdt flådeparade og videre festligheder og middage i Triest, hvor også kejseren kom til stede og spiste sammen med Dahlerup.

Reorganisering af den østrigske flåde.

Men euforien omkring Venedigs overgivelse blev snart afløst af en manisk aktivitet med at nyorganisere den østrigske flåde. Dahlerup måtte bedømme både installationer i land og skibene, noget som resulterede i en knusende dom over den østrigske flåde.⁴⁶ Samtlige skibe var underarmede og gamle (siden 1840 var der ikke sket nybygninger af de store skibe), forrådene var ikke til stede, især moderne kanoner manglede, og mandskab, kaserne, uniformering, bevæbning samt

uddannelse var ikke defineret. Dahlerup skulle nu forsøge at reformere alle dele af flåden. Først skrev han en indstilling om nyt flådemateriel, og det er bemærkelsesværdigt, at han stadig fastholdt sejlskibe som flådens slagkraftige skibe. Dampskibe, skrev han,⁴⁷ måtte ikke overvurderes, da de skulle vedligeholdes mere end sejlskibe, og maskinhavarier kunne sætte dem helt ud af kraft. Her optrådte han som officer af den gamle skole. Den danske flåde var på det tidspunkt begyndt at overveje bygningen af skruefregatter, dvs. udnytte det helt nye skrueprincip som fremdrift for krigsskibe. Omkring 1849/50 ville det dog fordre en større indsigt i udviklingen, hvis Dahlerup skulle have foreslået helt moderne skibstyper, som dem, der var i brug ved træningerne ved Helgoland og Lissa. Dog omtales køllægningen til en fregat, der kom til at hedde FYRST FELIX SCHWARZENBERG, og som i 1864 deltog i slaget ved Helgoland, som Tegetthoffs flagskib.⁴⁸ Dahlerup opholdt sig dels i Venedig, dels i Triest og dels i Pola for at finde den bedste base for stationering af den østrigske flåde.

Dahlerup flyttede hovedkvarteret for flåden fra Venedig til Triest og Pola, hvor han fik indrettet faciliteter til værfte, kaserner, uddannelsesinstitutioner og arsenaler til alle de behov en slagkraftig krigsflåde ville have. Dahlerup var en fremragende organisator,

-og hans ekspertise fra nyordningen af den danske flåde hjalp på hans overblik over organiseringen af den østrigske.

Dahlerups dagligliv i Triest.

Dahlerup havde i den første tid ikke megen tid til hjemlige sysler på grund af krigshandlerne, men med sig til Triest havde han efter en tid sin datter, der først skulle konfirmeres, og senere sin søn, der var blevet hjemme for at fuldende sin studentereksamen, og en "guvernante", som skulle sørge for datterens opdragelse. Hans første bolig i Triest, "laae nær ved Søen og ei langt fra Gouvernementshuset, ved Piazza Giuseppina."⁴⁹ Den lå på første sal i et smukt hus og bestod af femten (!) værelser og nogle kamre til tjenestefolk på loftet. Han klagede lidt over prisen, men blev dog boende indtil året efter, hvor han flyttede til det halve af førstesalen i den bagvedliggende villa "Villa Necker", som ejedes af en schweizisk bankierfamilie.⁵⁰ Dahlerup fandt ud af, at hele grunden og "villan", som nærmest var et palads, var til salg, og han købte den til kadetskole og forvaltningsbygninger. Meget fritid blev det dog ikke til. Da han var i Venedig efter erobringen for at ordne forholdene ved arsenalet, havde han soveværelse lige ved siden af mødesalen, således at han kunne spare mest mulig

tid morgen og aften, -arbejdspladsen var lige ved siden af sengen. Der var dog tid til udflugter, dagbogen indeholder skildringer af udflugter fra Pola til Triest til lands og til søs, hvor Dahlerup sammen med sin familie og guvernanten brugte et af flådens krigsskibe til en "inspektion" langs den østrigske Adriaterhavs-kyst.⁵¹

Dahlerup var hele tiden utilfreds med sine østrigske underordnede, og han følte også hele tiden, at hans omgivelser var fjendtlige over for ham. Han modtog allerede ved tiltrædelsen anonyme breve, som omtalte officerer i nedsættende vendinger, og hans egen embedsførelse blev hele tiden kommenteret og gang på gang kritiseret i dagbladene. Dahlerup var ingen servil hofmand, -og et noget studst væsen over for undergivne og en meget stærk hævde af disciplin gjorde ham ikke til en populær chef. Derfor begyndte han at føle sig mere og mere uvelkommen blandt sine officerer, -og bagtalelsen fik også kejseren til at miste tilliden til ham (i det mindste i Dahlerups fantasi).

Han fik ordre om at rejse til Wien, og afrejste d. 28.juli 1851, hvor der var total solformørkelse. Før afrejsen nåede han at tage afsked med Ærkehertug Maximilian⁵², som skulle på uddannelses-togt med et af flådens skibe. Dahlerup kom myndighederne i Wien i forkøbet og sagde selv op, -men han blev tilbudt en stilling som marineinspektør

og baron og friherretitel, samt den højeste rang af jernkroneordenen. Han fastholdt dog, at han ville vende hjem, og søgte om at få omkostningerne ved flytningen dækket. De østrigske myndigheder kan ikke have været helt utilfredse med hans indsats, han blev tilstået en livsvarig pension uden forbehold samt omkostningerne til flytningen.⁵³ Han vendte hjem til København for at genindtræde i den danske flåde.

Skuffelsen i Danmark.

Ved afskedsaudiensen hos førsteministeren fyrst Felix von Schwarzenberg⁵⁴ diskuteredes Danmark. Ministeren foreholdt Dahlerup, at Danmark var blevet for demokratisk, -og nok ville få med de andre europæiske lande at bestille. Dahlerup påstod, at demokratiet sandsynligvis kun var en overgang, men at kongen og aristokratiet igen ville indtage deres rette plads og forrige anerkendelse, idet folket stadig havde agtelse for adel og kongehus. Dahlerup fremhævede dog, at han ikke kendte den aktuelle politiske udvikling i Danmark.⁵⁵

I Danmark var Zahrtnann, den tidligere marineminister, blevet kontreadmiral og Dahlerups svoger van Dokum marineminister. Dahlerups hjemkomst kom meget ubelejligt, da marineministeren og finansministeren ikke kunne blive enige om flådens organi-

sation og finansiering. Dahlerup aflagde besøg hos sin svoger⁵⁶, men først efter besøget anmodede han om, at kongens brev om genindtræden i den danske marine måtte blive fulgt.

Marineministeren, van Dockum, der blev afløst af Steen Bille⁵⁷, kunne ikke gå ind på Dahlerups krav om at indtræde som kontreadmiral før Zahrtmann, dels var hele officerskorpset fuldtaligt, dels gjaldt der nye spilleregler med et demokratisk styre end med det gamle enevældige system.

Dahlerup holdt stædigt fast ved sit, han afslog en ekstraordinær kommandørgage, og han viste sine udenlandske ordner frem for både konge og lægmand, og undlod at bære sit nytildelte storkors af Dannebrog, noget der blev betragtet som en direkte fornærmelse mod Danmark og kongen.

Regeringen kunne derfor ikke finde nogen løsning, og påberåbte sig, at Dahlerup selv havde søgt sin afsked, - og at han som sådan ikke havde krav på noget som helst, det kongelige brev var kun blevet givet for det tilfælde, at Dahlerup kom tilbage hurtigt og uden at nå til enighed med østrigerne om sin stilling. Endvidere ytrede regeringen sin tvivl om, at en mand, der oppebar en pension fra en fremmed magt, nogensinde kunne genindtræde i den danske flåde. Efter denne tilkendegivelse anmodede Dahlerup om pension, som han måtte være berettiget til efter sin

lange ansættelse i den danske flåde. Men nej, regeringen fandt, at Dahlerup først måtte frasige sig sin østrigske pension, så ville man se, om man kunne få bevilget en ekstraordinær pension af folketinget. Dahlerup følte sig med rette krænket ved denne sidste tilkendegivelse fra de danske myndigheder, der de facto gjorde han til fremmed statsborger. Han forsøgte at få ret ved en retssag, men det eneste han vandt var noget han ikke ønskede. Han fik ikke pension, men han vandt sagen mod den danske stat, der afkrævede ham ordensskat for hans storkors. Danskere skulle betale ordensskat, men udlændinge skulle ikke. Han blev således ved dom berøvet statsborger-skabet efter på den danske stats opfordring at have reddet den østrigske flåde, og i halvandet år stået uden for den danske flåde.

Mellem Østrig og Danmark.

Den aldrende admiral trak sig skuffet tilbage til litterære sysler, og rejser frem og tilbage mellem Østrig og Danmark.

I Østrig var Ærkehertug Ferdinand Max (Franz Josephs broder) blevet viceadmiral, og han forsøgte at knytte sin gamle læremester og ven til den østrigske flåde igen. De næste år rejste Dahlerup rundt i Europa for at følge de

nyeste opfindelser inden for flåden, især dampskibe og panserskibe, selv om den gamle admiral ikke kunne lide denne udvikling.

I 1861 blev han ansat i Triest som Ferdinand Max's rådgiver i tekniske sager. Han deltog i omlægningen af den østrigske flåde fra træskibe til panserskibe, og ville i 1863 rejse hjem, fordi hans syn blev ringere og ringere. Men ærkehertugen fik ham overtalt til at blive i Østrig, -og først i 1865 trak han sig tilbage og levede sine sidste år i Danmark i et lille hus på Frederiksberg.

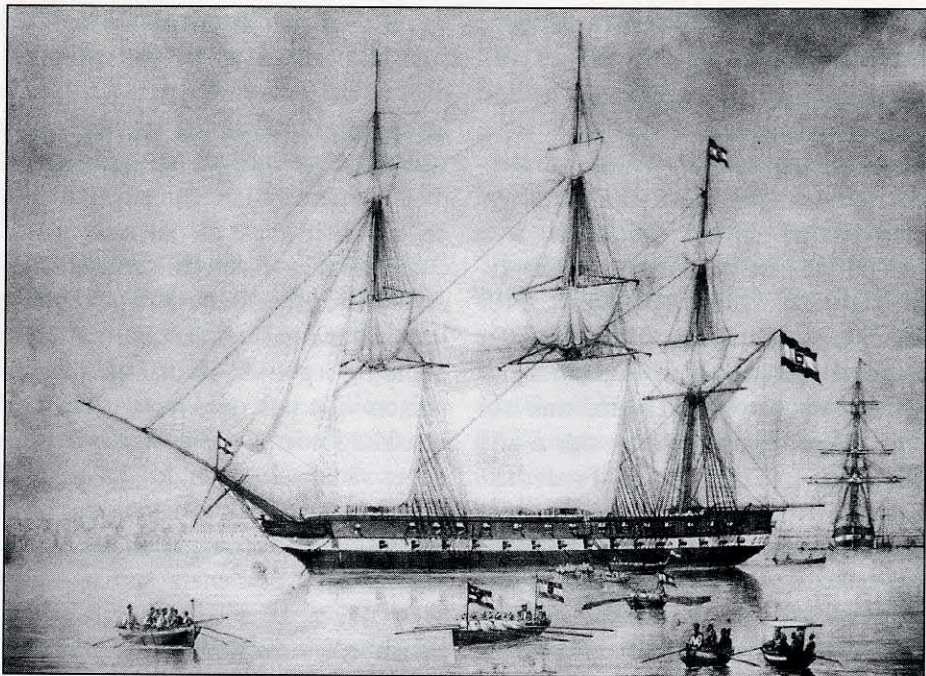
Dette gjorde, at han var på fjendens side i 1864, noget som østrigerne forsøgte at råde bod på ved ikke at bruge ham i krigsforberedelserne mod Danmark. Men den øverstkommanderende for de to fregatter (SCHWARZENBERG OG RADEZKY), som sendtes til Nordsoen, var Tegetthoff⁵⁸, som Dahlerup selv i 1849 havde fået overtalt til at blive i flåden, så Dahlerup følte sig ikke vel. Han kunne heller ikke skjule sin glæde ved udfaldet af slaget ved Helgoland, da han så Tegetthoff ved hjemkomsten, men Tegetthoff lovede den gamle admiral, at han nok skulle gøre det bedre næste gang.⁵⁹

Dahlerup var da også den første, som Ferdinand Max tildelte Guadelupeordenen, da hans ulykkelige kejsertid i Mexico begyndte. Han blev også underrettet fra Mexico om søslaget ved Lissa i 1866, hvor Tegetthoff besejre-

de en overlegen italiensk flåde, ligesom han selv skrev et lykønskningsbrev til Tegetthoff.⁶⁰

Dahlerups interesser og intellekt rakte vidt, han var hele sit liv beskæftiget med litterære sysler. Han udgav i 1862 en bog helt uden for sit sædvanlige emneområde: "Naturphilosophiske og kulturhistoriske Betragtninger," men han deltog kun sporadisk i den aktuelle debat og i politik. Hans holdning og person ville nok også have givet ham vanskeligheder, hvis han havde forsøgt noget sådant. Et indblik i hans holdning kan man få, hvis man følger hans betragtninger over triumftøget i Venedig:

"Har nogen Dansk før mig holdt et lignende Triumphindtog i en Stad som Venedig. Og i alle Fald, naar og hvor længe siden var det? Ved min Tilbagekomst til mit Fædreland modtog mine forrige Kammerater og Bekientere mig med Kulde; de sagde, jeg var stolt. Dersom de dermed meente, at jeg i mit Væsen viiste mig opblæst, hovmodig, frastødende eller uhøflig, da modsiger jeg dette paa det Bestemteste. Ikke heller viiste jeg denne fornemme Høflighed, denne Nedladenhed, som er mere frastødende for Mange end selv den plumpe Grovhed. Jeg var ganske uforandret, den Samme, jeg altid har været; min Opdragelse, min Natur skylder jeg, at jeg altid er og var høflig, snarere for meget end for lidt; men denne Natur - med Sands for det Søm-

SCHWARZENBERG, bygget i 1853 i Venedig som sejlfregat. Ligheden med samtidige danske fregatter er ikke tilfældig, bygmester var danskeren Jacob Bondegaard Andressen. I 1862 blev skibet ombygget til skruefregat, det var østrigernes flagskib i slaget ved Helgoland, hvor det blev stærkt beskadiget. (Red.)

melige - har aldrig tilladt mig at ned-sænke mig i vulgaire Sæders Dynd for at vinde popularitet. Som jeg altid var, saaledes var og er jeg endnu. Men selv om jeg, efter en saadan Rolle, et saadant Triumphindtog i en Stad som Venedig, efter at have kiørt igennem Triests Gader, siddende ved Keiserens side, efter at have nydt den samme Ære flere Gange ved Taffelet med Hs. Majestæt- om jeg da ikke skulde føle

en lille smule indre Stolthed, en fornuftig Selvfølelse, maatte jeg da ikke være, enten en umaadelig stor Philosoph eller en reent ufølsom Taabe, en Imbecil? Mine gamle Kammerater og Bekientere gjorde mig Uret. Min Stolthed var ikke den Slags, som de angave; det var deres egen Misundelse og Nid, der lod dem troe at see Stolthed hos mig.⁶¹

Dahlerup set i bakspejlet

Hans Birch Dahlerup var en af de skikkelser, der altid har rejst rundt og på opfordring løst opgaver i Europa, men hans skæbne har siden udgivelsen af "erindringerne" i 1908-12, kun været behandlet af Maria Crone i et meget kort causeri i bogen "Usynlige Tråde", og erindringerne spiller kun en meget lille rolle som kilde til dansk historie.

Den første opfordring til at arbejde udenlands fik Dahlerup fra den preussiske konge i 1820, men først i 1849 gik han i fremmed tjeneste efter opfordring fra marineminister Zahrtmann. Han var en kompetent officer og organisator, som fulgte datidens normer for krig og behandling af undergivne. Dette viste sig især under kanonbådskrigen 1807-14, hvor han tre gange blev taget til fange og to gange udvekslet til fornyet krigstjeneste mod den fjende, han havde været fange hos.

Normerne for at føre krig, og for krigsfanger, var helt anderledes end i dag. Dengang opgav man kampen, hvis man kunne se, det var formålsløst at fortsætte, idet man beskyttede sit mandskab (og sig selv) mod unødigt overlaster. Dahlerup brugte tiden som krigsfangen officer til at studere fjendens materiel og rutiner - godt hjulpet af yderst venlige og høflige officerer fra den engelske flåde. Man betragtede

hinanden mere som kolleger end som fjender.

Disse normer beholdt han hele livet, erindringerne giver indtryk af en officer, der undertiden meget hårdt bedømmer alle sine kolleger og underordnede, men som samtidig levede et trygt og godt familieliv i guldalderens København. Desværre døde hustruen Louise (født van Dockum) ung efter kun elleve års ægteskab (1829-40).

Han deltog i debatten i denne tid via sin redaktørpost for Arkiv for Søvæsen, men politik interesserede ham tilsyneladende ikke - han levede efter den oplyste enevældes normer. Efter enevældens afskaffelse i 1848 blev han i 1849 viceadmiral i Østrig og især hans audiens med Felix von Schwarzenberg viste, at han var uvidende og uforstående over for den demokratiske udvikling i København.

Det viste hans handlinger, da han kom hjem, med al ønskelig tydelighed. Stridighederne med regering og Folketing viser en selvbevidst officer, der stadig troede, at kongens ord var gældende. Men samtidige kilder viser også den typiske danske behandling af personer, der har udmærket sig i udlandet. Således kunne Dahlerup ikke få udbetalt sin optjente pension, da han ikke kunne få opfyldt sin fortolkning af "det kongelige løfte".

Han valgte så at tage tilbage til det enevældige Østrig, -og opbyggede som marinekonsulent sammen med ærkehertug Ferdinand Max en tidssvarende østrigsk flåde, som i slaget ved Helgoland (1864) og slaget ved Lissa (1866) viste sig moderne og slagkraftig.

Dahlerup bedømmes af alle som en kompetent søofficer og administrator, som udførte et stort arbejde for den danske flåde og som reorganiserede den østrigske flåde, og som en meget elskværdig hofmand, -og, som han selv beklagede sig over, også med et afvisende og studst væsen, især når han syntes, at andre og væsentligere opgaver trængte sig på. Han var således en fremragende embedsmand og officer, - men en middelmådig politiker.

Noter:

1. Ursula Dahlerup: *Fra Gammel Tid*. s. 121.
2. Ibid. s. 100 og 121.
3. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1790-1814*. s. 13-14.
4. Ibid. s. 15, broderen var Jens Wilhelm D. (1787-22. marts 1808).
5. Ibid. s. 17.
6. Ibid. s. 19.
7. Ibid. s. 56-57.
8. Ibid. s. 116-117 (en kanonskonnert er en kanonbåd med tomastet rigning; nedtagelig ved kamp og to kanoner, for og agter, en kanonjolle er bestykket med en kanon agter, men kan ros i begge retninger).

9. De engelske både var forsynet med 18 punts karronader, en korttrækkende kanon, der brugtes i nærkamp.
10. Ibid. s. 156ff.
11. Ibid. s. 243.
12. Ibid. s. 252ff. Kapring var statsautoriseret sørøveri, men englænderne så ikke med milde øjne på det, alle kaprere blev holdt i skarpt fængsel på prisonskibene på Themsen.
13. Dahlerup Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1815-1848*. s. 1.
14. Ibid. s. 65.
15. Ibid. s. 119-20.
16. Scholten, Peter von (1784-1854) var oprindelig officer, senere embedsmand. Fra 1823 guvernør på øen Skt. Thomas, hvor han gennemtvang talrige forbedringer for slaverne og afskaffede slaveriet i 1848. Dahlerups erindringer omtaler von Scholten og de forskellige stridigheder mellem kongen og den københavnske administration og von Scholten ude på De vestindiske Øer.
17. Dahlerup Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1815-1848* s. 290ff.
18. Ibid. s. 225 ff.
19. Ibid. s. 225, 237.
20. Thorvaldsen, Bertel (1770-1844) dansk billedhugger. Afsluttede efter 12 år i 1793 sin uddannelse på Kunstakademiet med at vinde den store guldmedalje med relieffet "Apostlene Peter og Johannes helbreder et lam". Boede i mange år i Rom og fik en triumfmotagelse, da han i 1838 vendte tilbage til København.
21. Dahlerup Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1815-1848*. s. 165ff.
22. Eckersbergs billede findes på Thorvaldsens museum, hvor man tydeligt kan se Thorvaldsen samt Dahlerup og søn i chaluppen på vej i land.
23. Sonne, Jørgen Valentin (1801-1890) dansk maler. Hører til guldaldermalerne.

Startede med at male billeder af italiensk folkeliv, senere af dansk landalmue. Friesen på Thorvaldsens Museum udførte han i årene 1846-50.

24. Zahrtmann, C. C. (1793-1853) søofficer. Kadet 1805, premierløjtnant 1818, Kaptajn 1836, Marineminister 1848-50, Kommandør 1849, Kontreadmiral 1851, Viceadmiral 1853. Fungerede væsentligst som direktør for Søkortarkivet og ved gradmålinger til søkort, var chef for adskillige togter til De vestindiske Øer og til udlandet.
25. Dockum, Carl Edvard van (1804-93) søofficer 1821. I 1824-1829 i fransk tjeneste, og deltog her i den græske befrielseskrig 1827-29. Kaptajn 1847. I 1848 blev han kongevalgt medlem af den grundlovgivende rigsforsamling. I 1850-52 marineminister og 1857-60 medlem af folketinget. Igen 1866-67 marineminister, 1867 Admiral og chef for søofficerskorpset, afsked 1874.
26. Zahrtmann M.K.: *Admiral CC. Zahrtmann*. s. 15.
27. Ibid. s. 167.
28. Ibid. s. 169.
29. Karolyi, Ladislas grev, af ungarsk adelslægt, korvetkaptajn 13/1 1849, flagkaptajn hos Dahlerup og chef for korvetten BELLONA, fregatkaptajn 17/9 1849, tildelt ridderkorset af Leopoldordenen 18/11 1849.
30. Dahlerup Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1850-1852*. s. 244.
31. Benko von Bojnik,.: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*. s. 3.
32. Martini, Anton Stefan ridder von, født 1792, Deltog som officer ved forskellige infanteriregimenter i Napoleonskrigene 1805-14. Derefter var han beskæftiget ved forskelligt generalstabsarbejde. I 1834 blev han generalstabschef for Ra-

detzky's italienske armé. I 1843 blev han chef for Neustädter Militär-Akademie og i 1848 feldmarskalløjtnat. I 1847 udnævntes han noget overraskende til marineoverkommandant og viceadmiral. Han blev taget til fange af oprørerne i Venedig 1848 og udvekslet i 1849, derefter afsked som viceadmiral.

33. Benko von Bojnik s. 77-78.
34. Sourdeau, August, baron von, genindkaldt fra pension d. 21/9 1848, kontreadmiral 1848, eskadrekommandant 1/12 1848 - 7/4 1849.
35. Benko von Bojnik,.: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*. s. 557.
36. Haynau, Julius Jakob v., felttøjmaster (1786-1853), illegitimt barn af kurfyrst Wilhelm I af Hessen og en apotekerdat-ter. I 1801 i østrigsk militærtjeneste, hvor han deltog i Napoleonskrigene. Lang karriere i hæren, hvor hans brutale fremfærd ofte kritiseredes, således blev hans afskediget efter kritik af krigsførelsen i Ungarn 1850, der indbragte ham tilnavnet "Hyäne Haynau".
37. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849*. s. 55
38. Hadik var den østrigske adjutant, Nielsen hans medbragte danske tjener.
39. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849*. s. 60ff.
40. Garibaldi, Giuseppe (1807-82) Farverig italiensk frihedshelt. Han var søn af en sømand i Nizza og deltog i opstandsfor-søg i Italien, som kraftig fortaler for en republik. Han ledede frivillige korps i 1848-49, og igen i 1860, hvor hans "rødskjorter" befriede Sicilien og størstedelen af kongeriget Neapel. Senere medlem af den italienske rigsdag.
41. Radetzky, Joseph Wenzel graf, (1766-1858), østrigsk feltmarskal. Deltog i Napoleonskrigene. Genoprettede som

- øverstkommanderende Østrigs herredømme i Norditalien 1848-49. Fra 1850-57 guvernør i de erobrede provinser. Johan Strauss' Radetzky march er komponeret som en hyldelse til feltmarskalen efter sejren over italienerne i 1848.
42. Wimpffen, Maximilian friherre von (1770-1854), hærfører, deltog i krigene mod tyrkerne i 1788-90, mod Frankrig 1792-1800, og mod Napoleon 1805-14. Blev i 1820 generalkommandant i Venedien, i 1824 chef for generalkvartermesterstaben, i 1830-40 kommanderende general i Wien, deltog i felttoget i Italien 1848-50. Begravet ved siden af Radetzky på Heldenberg i Kleinwetzdorf.
  43. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849* s. 107 ff.
  44. En "brander" er et skib i brand, som styres mod fjendens skibe med den hensigt at stikke dem i brand. se Benko von Bojnik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*. s. 634-35.
  45. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849* s. 196-197 (Dahlerup 3). Radetzky havde en efter Dahlerups opfattelse noget afvigende opførsel, han ville holde i hånd og ved en tidligere lejlighed, (s. 89) forlangte han et kys på munden "ein Kameradenkuss, ein Bruderkuss!"
  46. Benko von Bojnik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*. s. 659 ff
  47. Ibid. s. 661.
  48. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 121.
  49. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849*. s. 42.
  50. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 93
  51. Ibid. s. 197ff.
  52. Maximilian kejser af Mexico, ærkehertug af Østrig, også Ferdinand Max, (1832-

1867). Yngre broder til Kejser Franz Joseph. g. m. Charlotte af Belgien. Guvernør i Lombardiet 1857-59. Øverstkommanderende for den østrigske flåde og Dahlerup trofaste støtte og ven. Han blev i 1864 udråbt til kejser af Mexico med fransk støtte, men da disse trak deres militære støtte tilbage, faldt hans mexicanske kejserrige sammen og han selv blev henrettet.

53. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 240ff
54. Schwarzenberg. fyrst Felix v. (1800-1852) først en militær karriere indtil 1824, derefter diplomat ved adskillige hoffer. Blev i 1848 udenrigsminister og ministerpræsident. Han ophævede den nye forfatning i 1851 og genindførte enevælden.
55. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 236 ff.
56. Admiral C. van Dockum: *Livserindringer*. s. 190.
57. Bille, Steen, søofficer, (1797-1883) søofficer. Chef for korvetten GALATHEA 1845-47 på en jordomsejling, marineminister 1852-54, men på grund af anklager for at bruge ubevilgede udgifter til flåden, kom han for en rigsret, men blev frikendt. Marineminister igen 1860-63. 1869 udnævnt til Viceadmiral.
58. Wilhelm von Tegetthoff (1827-1871) Østrigsk viceadmiral. Trådte på Dahlerups anbefaling ind i den østrigske flåde 1849 efter han havde været i Napoli efter kadettiden i Venedig 1840-45. Øverstkommanderende ved den forenede flåde i søslaget ved Helgoland, hvor han led nederlag mod den danske låde. Øverstkommanderende i slaget ved Lissa, hvor han besejrede den italienske flåde, og hvor Tegetthoff's flagskib borede den italienske fregat RE D'ITALIA i sønk. Nyordnede den østrigske flåde 1868 således

at den forblev en slagkraftig flåde.

59. Nekrolog over Dahlerup i: *Tidsskrift for Søvæsen*, s. 496.
60. Ferd. Ritter von Attlmayr: *Krieg Österreichs in der Adria im Jahre 1866*. s. 201.
61. Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849*. s. 197.

Ritter von Attlmayer, Ferdinand:
Krieg Österreichs in der Adria in Jahre 1866.
Pola 1896.

Tidsskrift for Søvæsen, Ny Række VII 1872 s. 477-504.

Zahrtmann, M. K.:
Admiral C.C. Zahrtmann. København 1927.

Litteraturliste:

Benko von Bojnik, Jerolim Freiherrn:
Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849. Wien 1884.

Crone, Maria:
Usynlige tråde. København 1979.

Dahlerup, Hans Birch:
Mit Livs Begivenheder 1790-1814. København 1908.

Dahlerup, Hans Birch:
Mit Livs Begivenheder 1815-1848. København 1909.

Dahlerup, Hans Birch:
Mit Livs Begivenheder 1849. København 1910.

Dahlerup, Hans Birch:
Mit Livs Begivenheder 1850-52. København 1911.

Dahlerup, Baronesse Ursula:
Fra Gammel Tid. København 1927.

Dockum, C. van:
Livserindringer. Kjøbenhavn 1893.

Illustreret Tidende nr. 682, Kjøbenhavn 20. oktober 1872.

Bog anmeldelse

Jeppes Bjørn Høj: F.C.H. Hohlenberg. Flådens fabrikmester 1796-1803. Marinehistoriske skrifter nr. 30 2003. 99 sider.

Titlen Fabrikmester, der var i brug fra slutningen af 1600-talet til midten af 1800-tallet, dækkede over et meget stort og omkostningstungt ansvarsområde. Fabrikmesteren stod for konstruktion af flådens nye skibe, vedligeholdelse af de eksisterende, tømmerindkøb etc. Især var skibskonstruktion et kontroversielt emne, og kun få af de officerer, der påtog sig stillingen, slap godt fra det.

Blandt de uheldige var F.C.H. Hohlenberg, der overtog posten i 1796. Hohlenberg var da kun 31 år gammel, men han tog straks fat på en mængde ændringer af skibenes udformning. Mest kendt er det såkaldte indknebnede agterskib og den lukkede bak, hvor skrogsiderne var ført helt op til rælingen, begge foranstaltninger til gavn for skydefrihed og modstandsdygtighed mod langskibs beskydning. Han indførte også en skrogform, der gav øget formstabilitet med et deraf følgende mindsket behov for ballast. Hans mest ambitiøse projekt var en flådeplan, som han fremlagde i 1801. Ifølge den skulle bl.a. flåden fremover bestå af nogle enkelte kommandoskibe på 80 kanoner og et større antal såkaldte masseskibe på 74 kanoner, men størrelsesmæssigt mindre end de gængse 74-skibe. Flådens mindste linieskibstype, 64-kanonskibet, skulle til gengæld udgå, da man efterhånden anså det som for svagt til at indgå i en slaglinie. Flådeplanen blev sat i værk, men ikke gennemført, og i 1802 søgte Hohlenberg sin afsked. Den blev bevilget og året efter fratrådte han.

Blandt de skibe englænderne tog i 1807 var der mange af Hohlenbergs, og det største af dem, 80-kanonskibet CHRISTIAN VII blev efterfølgende kopieret.

Det iøjnefaldende faktum, at englænderne kopierede en dansk konstruktion er nok den væsentligste årsag til, at man senere har anset Hohlenberg som et miskendt geni, der ikke fik den nødvendige opbakning af sine foresatte.

Den anskuelse vender Jeppes Høj sig imod. Han påviser at den først ses i J.H. Schultz' tobindsværk Den Danske Marine 1814-1848, der udkom 1930-32. Her hedder det at "han (Hohlenberg) revolutionerede paa mange Maader Krigsskibsbygningen herhjemme og bragte Principper til Udførelse, som først mange Aar senere, med forskellige Modifikationer blev indført i andre Mariner." Jeppes Høj påviser, at mange af de ændringer Hohlenberg indførte, allerede havde været prøvet i andre mariner. Det gælder f.eks. det indknebnede agterskib, som Schultz mente var opfundet af Hohlenberg. I Frankrig havde man allerede i 1793-4 bygget en fregat med denne udformning og også i Sverige kendte man

det indknebnede agterskib. Endelig viser en sammenligning mellem CHRISTIAN VII og den engelske kopi af skibet, at englænderne havde fravalgt netop denne udformning.

Jeppes Høj påviser, at Hohlenbergs afgørende fejltagelse, og den der kostede ham admiralitetets tillid, var bygningen af det før omtalte Masseskib. I foråret 1801 gav Admiralitetet, højst ureglementeret, Hohlenberg tilladelse til at påbegynde bygning af et sådant skib, uden at have set og godkendt tegningerne til det. Forudsætningen for at armere et skib, der ikke var meget større end 64-kanon skibene med 74 kanoner, var imidlertid udviklingen af lette 30 og 18 pundige kanoner, og det mislykkedes. Den senere tøjmester C. Højer havde samtidig med indledningen af byggeriet fået ordre til at konstruere en 30 pundig kanon på blot 170 kuglevægte. Fire prototyper blev afprøvet året efter, men prøveresultaterne var i begyndelsen usikre. Først i 1804 måtte man konkludere, at såvel indtrængning som rækkevidde var langt ringere end flådens eksisterende 36 og 24 pund kanoner og at de desuden var langt mere ustabile i skudafgangen (ikke overraskende, allerede på Christian 4's tid vidste man, at effektive kanoner skulle veje mindst 200 kuglevægte, anm. komm.). De to masseskibe, der da var ved at være færdige, PRINDS CHR. FREDERIK og PRINDESSE CAROLINE, var man derfor henvist til at armere med traditionelle 24- og 18 pundige kanoner, der imidlertid var så tunge, at skibene kun kunne føre 66 kanoner. Dermed havde flåden fået tilført to skibe, der kun var marginalt stærkere end de 64 kanon skibe man havde ønsket at afskaffe. Og til de næste tre linieskibe der blev sat i bygning, valgte Admiralitetet at bruge Gerners tegninger til 74 kanon skibet SOPHIE FREDERIKKE fra begyndelsen af 1770'erne.

Også andre elementer i Hohlenbergs flådeplan led en krank skæbne. Det gjaldt hans foreslåede dobbeltfregat, der blev forkastet, og enhedsprincippet, hvorefter de forskellige rundholter skulle kunne bruges i flere skibstyper, en udmærket ide der aldrig blev gennemført.

Som nævnt, hidrører glorificeringen af Hohlenberg fra Schultz, hvis værk påbegyndtes i 1923 på foranledning af Marineministeriet. Jeppes Høj minder om, at det er skrevet i den for flåden så magre mellemkrigstid, og fremlægger den interessante formodning, at værket skal ses som "et debatindlæg fra en søofficer, der brændende ønskede at vise, at skibsbyggeri og konstruktion havde været en bærende forudsætning for Danmarks forsvaret gennem historien."

Bogen er yderst velskrevet, og Højs argumentationen er overbevisende. Læseren får et klart indtryk af en meget begavet og initiativrig ung fabrikmester, hvis karriere knækkede, ikke fordi hans foresatte var bagstræberiske, men fordi de gav ham for frie hænder.

Niels Probst

MEDDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS MODELBYGGERLAUG

Modelbyggerlauget udstiller i Jylland

Modelbyggerlauget har et stort antal medlemmer i Jylland og på Fyn, og jeg har derfor i mange år haft dårlig samvittighed over, at alle vore arrangementer har foregået i København. Derfor er det med glæde, at vi nu kan arrangere en udstilling og foredrag i Brædstrup i Jylland. I weekenden den 11. og 12. oktober 2003 (begyndelsen på børnenes efterårsferie) arrangeres en medlemsudstilling i forsamlingshuset i Brædstrup i hjertet af Jylland mellem Horsens og Silkeborg ikke langt fra motorvejen.

Udstilling af modeller.

Udstillingen vil udelukkende komme til at indeholde medlemmernes egne modeller, og det er mit håb, at rigtig mange medlemmer vil møde op med deres arbejder. Af hensyn til tilrettelæggelsen af udstillingen er det nødvendigt med en tilmelding. Jeg vil derfor bede alle, der har lyst til at deltage, om at kontakte mig pr. telefon eller e-mail.

Udstillerne må selv stå for transport af modellerne til og fra udstillingen, til gengæld kan indlevering ske fra 1 time før udstillingens åbning og i hele udstillingsperioden. Har du derfor af praktiske grunde kun mulighed for at deltage en enkelt af de to udstillingsdage er du alligevel meget velkommen.

Udstillingen er åben for besøgende lørdag den 11. oktober kl. 10 til 17 og søndag den 12. oktober også kl. 10 til 17.

Der vil i hele åbningstiden være vagt ved modellerne. Forsamlingshuset i Brædstrup er beliggende på adressen: Slagballevej 5, en sidevej til Horsens-Silkeborg hovedvejen (vej nr. 52) 2 km. nord for Brædstrup.

2 lysbilledeforedrag.

Der vil i udstillingsperioden blive afholdt 2 lysbilledeforedrag.

Lørdag den 11. oktober kl. 14.00 om den store stranding i 1811 af to engelske lineskibe ved Torsminde, hvor 1400 engelske søfolk omkom. Episoden er forevigtet i et diorama, som medlemmer af lauget udførte i 1999 og som er opstillet på Strandingsmuseet i Torsminde.

Søndag den 12. oktober kl. 14.00 holdes et foredrag med lysbilleder om bygningen af modellen af lineskibet DANNEBROG til Nationalmuseets permanente udstilling "Danmarkshistorien 1660-2000". Byggeriet blev udført i 2001 af en byggegruppe fra lauget med i alt 13 deltagere.

Vi håber, rigtig mange har lyst til at deltage i udstillingen eller komme og se på og måske få en snak. Udstillingen er åben for alle, og vi håber I vil sprede det glade budskab også uden for laugets snævre kreds.

Tilmelding skal ske til Per Jessen, tlf. 45 81 69 15, e-mail. perjessen@mail.tele.dk

Per Jessen

Modelbyggerlaugets monterer.

Udstillingen i Modelbyggerlaugets 2 monterer på Orlogsmuseet er blevet udsiftet, og der vises nu udstillinger af de to laugsmedlemmer Torben Bock og Tom Ankjær.

Modeller udført af Torben Bock.

Torben Bock viser modeller af skibe, fly, luftskibe, jernbanemateriel, biler, sporvogne og kendte bygninger alt i skala 1:1000. I mere end 50 år har Torben bygget miniaturemodeller, først som supplement til samlingen af blyskibe senere med interessen spredt over et bredt spektrum af transportmidler. Det er i årenes løb blevet til en omfangsrig samling, hvoraf kun en lille del kan rummes i laugets montre.

Modeller udført af Tom Ankjær.

Per Jessen

Tom Ankjær bygger hovedsageligt modeller af mindre danske sejlskibe. På udstillingen viser han 3 af sine seneste modeller alle i en forholdsvis lille skala (han påstår det er af pladshensyn).

Det er modellen af postjagten MERCURIUS fra 1793, det første statsfinansierede fartøj til Storebæltsoverfarten, skalaen er 1:67. Toldkrydserjagt nr. XXVII bygget i Odense i 1890 af bygmester N.F. Hansen, som et ud af en lang serie kvalitetsfartøjer til Toldvæsenet. Modellen er i skala 1:80. Den tredje model er en mindre engelsk galeon fra 1580, et skib af en type som anvendtes mod den Spanske Armada i 1588.

Tirsdagstræf.

Selvom det stadig er sommer skal vi alligevel gøre opmærksom på, at vi også i sæsonen 2003-2004 har møder hver tirsdag aften i perioden 1. oktober til 1. april.

På disse aftener mødes blandt andet opmålings- og tegneholdet, der sidste vinter gik i gang med et meget spændende opmålings- og tegningsprojekt vedrørende en af museets gamle uidentificerede konstruktionsmodeller. Deltagerne i projektet har således lejlighed til at opmåle, tegne spanterids, opstalt og vandlinier, og dermed mulighed for virkelig at komme ind i detaljerne i skibets konstruktion og samtidig lære at udføre og tilrettelægge et fuldstændigt tegnings sæt.

Disse mødeaftener benyttes også af byggeholdet omkring HOLMEN 68 projektet til koordinering og udveksling af informationer.

Har du lyst til at deltage i et af projekterne eller blot benytte lejligheden til at følge med i laugets løbende aktiviteter og ikke mindst snakke modeller og modelbygning, vil du derfor være meget velkommen hver tirsdag aften fra kl. 19.00 til 21.30, hvor Per Jessen og Poul Beck fra laugets bestyrelse normalt altid vil være til stede.

Bøger og tegninger.

En del af laugets nye medlemmer har muligvis ikke kendskab til de bøger og tegninger specielt tilrettelagt for modelbyggere, som laugets igennem årene har udarbejdet og udgivet. Med efterårets komme kunne der være en god anledning til at forberede sig optimalt til vinterens "modelaktiviteter" ved at anskaffe sig disse bøger og kvalitetstegninger. Det drejer sig om:

Tegninger og byggevejledning til en fransk skonnert LA JACINTE	75 kr.
Tegninger til en engelsk skonnert BIRBICE	50 kr.
Lærebog i træskibsbygning (A-4 format, - udskiftelige blade)	75 kr.
Modelbyggerhåndbogen (A-4 format, - udskiftelige blade)	150 kr.

Modelbyggerhåndbogen vil løbende blive ajourført. Den er opbygget med alfabetisk emneopdeling og forsynet med et omfattende stikordsregister. Foruden mange afsnit og emner fra ind- og udenlandske bøger og tidsskrifter indeholder den også store og fyldige afsnit udarbejdet af laugets mest erfarne og vidende medlemmer.

Håndbogen indeholder også en oversigt over et stort antal byggetegninger, som også kan erhverves gennem laugets. I håndbogen beskrives tegningsmaterialets art, kvalitet og omfang. Tegningerne omhandler danske og udenlandske, ældre og nyere krigs- og handelsskibe. Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til Poul Beck, tlf. 43 90 33 29 eller til Per Jessen, tlf. 45 81 69 15.

Poul Beck